

HA TO TANKER I HODET

En av diagnosene som har kommet i fokus innen nyere kunnskap om traumer, er ADHD. Et spørsmål Nordanger har stilt, blant annet i en tidligere kronikk i Dagbladet, er om ADHD alltid er ADHD? Eller finnes det noe som til forveksling likner ADHD, men som skyldes traumer?

Av Bjørg Aftret

- Alle som jobber med barn, må være seg bevisst at både vold, overgrep og omsorgssvikt kan være årsak til at barn har ADHD, sier professor og psykologspesialist Dag Øystein Nordanger.

Dag Øystein Nordanger er psykologspesialist og forsker ved RVTS Vest i Bergen. Han er også professor ved OsloMet, og fikk i høst Åse Gruda Skards minnepris for sitt engasjement for å bringe faglig kunnskap til befolkningen. Nordanger har særlig jobbet med forskning og utvikling til hjelp for komplekst traumatiserte barn. En av diagnosene som har kommet i fokus innen nyere kunnskap om traumer, er ADHD. Et spørsmål Nordanger har stilt, blant annet i en tidligere kronikk i Dagbladet, er om ADHD alltid er ADHD? Eller finnes det noe som til forveksling likner ADHD, men som skyldes traumer?

- Det enkle svaret er at ja, ADHD er alltid ADHD. Det henger sammen med at diagnosene vi har i dag, ikke sier noe om årsaker. De er såkalt deskriptive, det vil si at de kun er basert på en opptelling av symptomer. Dersom man har mange nok av symptomene, da har man diagnosen. Det viktige spørsmålet blir da hvorfor man har ADHD.

- Vi må anta at ADHD i de fleste tilfeller er en medfødt lidelse. Forskingen viser blant annet en sterkt arvelig komponent. Men vi kan gjøre alvorlige feil dersom vi tar for gitt at det alltid er medfødt, slår Nordanger fast. Som nestleder i regjeringens Barnevoldsutvalg var han med og undersøkte mulig systemsvikt i saker med vold, overgrep og omsorgssvikt mot barn i Norge. I juni for tre år siden kom rapporten «Svikt og svik». Der ble det blant annet avdekket at diagnoser kan gjøre oss blinde for hva barn utsettes for. Dette gjaldt spesielt dem med ADHD.

- Jeg er særlig opptatt av at ansatte i både skole, barnehage og hjelpeinstanser som barne- og ungdomspsykiatrien må ha to tanker i hodet på en gang. Det er nemlig slik at vold, overgrep og omsorgssvikt i oppveksten også kan ligge bak ADHD, sier Nordanger.

Han er kritisk til at vi i for liten grad undersøker om årsakene til problemene kan ligge i barnets oppvekstforhold.

- Vi kan ikke slutte oss til årsaken kun på bakgrunn av symptomene, sier Nordanger og legger til:

- De fleste diagnoser er det vi på fagspråket kaller ekvifinale fenomener, dvs. at det kan være ulike veier frem til det samme resultatet. Ingen stiller i dag spørsmål ved at depresjon kan skyldes forskjellige ting, og vi må tenke på samme måten når det gjelder ADHD, sier Nordanger.

Mange forstår i dag ADHD som en reguleringsforstyrrelse med problemer med å regulere blant annet kroppslig aktivering, konsentrasjon og oppmerksomhet. Dette er også typiske vansker hos barn som har opplevd eller som lever med store stressbelastninger. Vi kan ikke skille disse gruppene fra hverandre kun utfra symptomene, sier Nordanger.

Dag Øystein Nordanger. (Foto: Sylvia Haukanes, RVTS Vest)

I den nevnte kronikken viste Nordanger til en kanadisk studie utført blant 25 tusen voksne. Den viste to til tre ganger forhøyet risiko for ADHD blant dem som hadde opplevd vold eller overgrep i oppveksten. En norsk studie Bjørn Reigstad ledet, rapporterte at unge med ADHD-symptomer hadde opplevd belastende livshendelser dobbelt så ofte som unge uten slike symptomer. Nordanger forklarer dette med at barndomstraumer kan gi en nevrobiologisk skjevutvikling som gjør det vanskelig for barn å regulere følelser, adferd og samspill med andre.

- Derfor må vi alltid undersøke nærmere. Og det bør være en standard rutine, slik at det ikke bidrar til å mistenkeliggjøre alle foreldre som har barn med slike vansker. Det er liksom to grøfter å gå i: Den ene er at vi tror ADHD alltid er medfødt, da kan vi gjøre barn stor urett. Den andre er at vi tror det alltid skyldes hjemmeforholdene. Da kan vi gjøre både foreldre og barn stor urett.

I barnevernguiden til ADHD Norge står det at det kan være vanskelig å skille mellom symptomer og funksjonsvansker ved ADHD og de symptomene som utvises hos traumatiserte barn eller barn utsatt for omsorgssvikt. Det er også slik at barndomstraumer, inklusive fysisk eller emosjonelt misbruk og omsorgssvikt, medfører en form for stress som negativt påvirker hjer-

neutvikling, barnets adferd, samt fysisk og psykisk helse.

Nordanger er opptatt av at kunnskapen ikke må føre til en mistenkeliggjøring av alle foreldre.

- Det er viktig at skole- og barnehageansatte ser på helheten. Det kan alltid ligge mye bak en adferd som vi ikke vet. Den eneste måten å få klarhet i hvilke forhold barna lever under, er å undersøke nærmere, og da særlig snakke direkte med barna, sier han og fortsetter:

- Det gjør en forskjell å vite hva som er årsaken til problemene, og da selvsagt særlig for dem som blir værende i en omsorgssituasjon de ikke skulle ha vært i fordi vi ikke undersøker nærmere.

Nordanger understreker imidlertid at tiltakene ikke trenger være ulike enten barnets ADHD skyldes det ene eller det andre.

- Barn som har symptomene på grunn av en traumehistorie, kan ha nytte av de samme tiltakene som dem som er født med lidelsen. Også barn som har opplevd svikt i omsorgen, kan få god hjelp av medisinsk behandling, så lenge de er ute av den situasjonen som er med på å produsere symptomene, sier Nordanger.

Han har stor respekt for arbeidet ADHD Norge gjør for at en sårbar og utsatt gruppe barn skal få god oppfølging. Han har vært opptatt av å integrere den kunnskapen som allerede fins om ADHD med kunnskapen fra nyere traumeforskning. Dessuten mener han at vi må se helheten og ikke kun forfekte en forståelse av årsaken til problemet.

De nasjonale retningslinjene peker også på at andre årsaksfaktorer skal være undersøkt og utelukket før ADHD-diagnosen blir satt. Er det mistanke om overgrep, må det alltid undersøkes nøye.

Nordanger presiserer:

Hovedbudskapet er at vi må holde muligheten åpen for at symptomene kan skyldes noe annet enn medfødte årsaker, selv om de som oftest gjør det.